Toomas Hendrik Ilves

Toomas Hendrik Ilves saatesõnast raamatule „Suurem Eesti"

/.../

Presidendiamet pole kuulunud kindlasti nende unistuste või tööde hulka, mille poole oleksin sihikindlalt ja energiat säästmata pürginud. Selgelt välja näidatud ja öeldud kire puudumist on mulle ka ette heidetud, ja koos sellega järeldatud, justkui teeksin seda tööd vastumeelselt või puuduliku pühendumisega. Seesugused arvamused panevad mind õlgu kehitama nagu ikka siis, kui tuvastan enda kohta antud hinnanguist kiuslikke eelarvamusi ja väheseid teadmisi.

Küll aga vastab tõele, et olen 9. oktoobril 2006 antud presidendivande järel üritanud teadlikult viia Eesti riigipea avalikku rollijoonist vastavusse nende volituste ja võimupiiridega, mille meile väga hea põhiseaduse kirjutanud riigimehed ja -naised presidendile ette nägid. Olen püüdnud teha kõik endast oleneva, et harjutaks riigipeale põhiseaduses ette nähtud rolliga ja saadaks lahti kujutelmast, mida kehastavad vanavanematelt kuuldud jutud Konstantin Pätsist Sellest tulenevalt ja peamiselt olen pidanud tähtsaks, et Eesti ühiskond vabaneks arusaamast, justkui oleks meie praegune riigikorraldus ja edu üksnes okupatsioonieelse idülli kehv koopia.

Kindlasti on ka teistsuguseid arvamusi, kuid minu meelest ei ole Eesti president rahva isa, kantslist marutsev koolipapa ega kõrge kuninglik olend, kelle saabumise puhul tuleks võtta valvelseisang, puhuda fanfaare ja rullida lahti punane vaip.

/.../

Keegi tark on täheldanud, et elu algab alles siis, kui varem valmis tehtud plaan muutub. Sellest tõdemusest lähtudes mahtus mu esimesse presidendi-aega päris palju "elu".

Mulle endale, aga ilmsesti kogu Eesti riigile ja ühiskonnale defineerivad viimast viit aastat eelkõige massirahutused Tallinna südames, Vene-Gruusia sõda, Keskerakonna esimehe Kremliraha skandaal ja ülemaailmne majanduskriis, mille märksõnadeks Eestis said paljude unistuste (loodetavasti ajutine) purunemine ja euro. Kõik need sündmused muutsid Eestit, ja muutsid ka mind kui presidenti.

Nende sündmuste ajal ja järel tajusin ehk teravaimalt avalikku ootust ja minule suunatud pilke. Adusin justkui tellimust, et president ütleks välja, mis on juhtunud, mis õige ja mis vale, ja kuidas edasi minna. Selgeltnägija võimeid omamata üritasin alati reageerida mulle teada oleva info ja parima äranägemise järgi, ikka uskudes, et iga keeruline olukord kätkeb endas õppetundi edasiseks, ning soovis, et ei kaoks pealehakkamise julgus, rahva usk iseendasse, Eestisse ja tulevikku. Loodan ka nüüd, et meie peamine ühine õppetund seisneb teadmises, et Eesti saab alati hakkama. See polegi nii väheoluline, eriti teades, kui palju vajavad teised riigid ja rahvad just sel alal järeleaitamistunde.

Tugeva eneseusu kõrval soovin, et õpiksime oma saavutusi ja eneseusku mitte häbenema. Kui vaatan tagasi kõigile nendele välismaa poliitikutele ja riikidele, kes kahekümne aasta vältel Eestit õpetasid, ning kui näen nüüd võõrapelgu neissamades riikides koos suutmatusega enesele võetud kohustusi täita, siis tahaksin väga, et me enesetunne sõltuks edaspidi palju vähem sellest, mida "nemad meist arvavad".

Just sellega ongi seotud üks mu kõnesid ja esseesid pidevalt läbiv seisukoht on aeg lõpetada üleolev suhtumine Euroopa liidu niinimetet uutesse riikidesse. See pole kerge, eriti põhjusel, et paljud 1990ndail Kesk- ja Ida-Euroopa riikide tulevikuga tegelenud inimestest on jätkuvalt võimul või ametis. Aga nad võiksid vähemalt üritada.

Ma ei söanda arvata, kas ja kui palju selle kogumiku tekstidest täitsid neid eesmärke, mida riigipea kõnedelt oodatakse: seletada Eestit, sõnastada küsimusi, kutsuda kaasa mõtlema, tekitada emotsioone ja arutelu ning lõppkokkuvõttes nihutada ühiskonna vaimseid ja eetilisi tasakaalupunkte. Selle hinnan-gu saavad anda kuulajad ja lugejad, piisava ajalise distantsi korral ka ühiskonnateadlased ning päris kauges tulevikus ehk ka ajaloolased.

Küll aga veendusin üsna pea pärast presidendiametisse astumist, et avalikkuse ees välja öeldud või avaldatud sõnad kaaluvad varasemast palju rohkem. Seda ka juhul, kui öeldut oli päris raske iseloomustada sõnaga "terav" või "otsekohene". Ühtäkki ei tundunudki mulle enam üle tähtsustatama kellegi varasem tõdemus, et presidendi suu läbi kõneleb Eesti riik. Nagu iga kirjutaja ja kõneleja teab või vähemalt aimab, kahandab kellegi teise, olgu isiku või suurema inimkoosluse nimel kõnelemine oluliselt sõna- ja mõttevabadust Nii tulevad otseütlemiste asemele kujundid ja mõistaandmised, terav kriitika või etteheide leiab koha ridade vahel.

Teisalt soovisin ja soovin jätkuvalt näidata teistsugust stiili, arutleda ning rääkida asjast, mitte alandada või solvata inimest, kellel võib olla on teistsugune arvamus. Loodan, et kui president näitab oma suhtumisega eeskuju ega "pane ära", süs kosutab see Eesti poliitilise väitluse kultuuri ning teiste arvel edvistamisest saab aja jooksul informeeritud osapoolte diskussioon.

Täna neid tekste üle lugedes saanuks mõnd asja teisiti ja täpsemini öelda ning mõne asja ka enda teada jätta. Aga omas ajas ja kohas, sageli aja surve all, said need mõtted ja seisukohad just sellised, nagu siit raamatust lugeda võib. Tagantjärele ilustamine, kohendamine või täiustamine poleks lihtsalt aus. Need mõtted olid mõeldud kõlama kindlal hetkel, süs, kui kuulaja oli end selleks häälestanud, siis kui Eesti neid sõnu ehk ootas. Loodan, et need kõnetekstid ja artiklid kuvavad toonaseid tunded ka aastaid hiljem lugejate meeltesse.

/.../

Suurem Eesti. Valik presidendikõnesid ja -kirjutisi 2006-2011 Toomas Hendrik Ilves 376 lk, kõva köide